



EESTI NOORUS

EMADEPÄEVAKS

NR. 5
VII AASTAKÄIK

TALLINN
11. MAIL 1935

TALLINNA LINNAPANK

TALLINNAS, SUUR KARJA TAN. 7
TELEGR. ADDRESS: „LINNAPANK“

Direktor J. L. Jürgens **443-40**
" P. Kurvits **427-19**
" T. Loik **448-39**
Operatsioonisaal ja raamatupid. osakond **426-75**

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal

Võtab kaupu oma altadesse hoivule ja annab nende vastu laenusid

SISU:

J. Schütz: Nägu, luuletus; J. Steinmann: Emadepäevaks; K. K.: Mis päästaks haiget maailma?; M. Under: Vanemate piibel, luuletus; E. Kook: Hiiu rannal, luuletus; H. Leinberg: Kodu; Leo Mõtus: Jõuline kevad, luuletus; J. Jaik: Raamatu-aasta ülesandeid; S. Haltsonen: Laste rahvaluule; A. Kurvits: Rahvamaja haridus-kasvatuseasutisena; Neli uut lastenäidendit; Noorsoo töömait; Teadmiste teritamiseks; Pilte, kunstireproduktioone.



KEVADMAASTIK
ÕLI

JOHANNES SCHÜTZ

N Ä G U

Jälle näen ma seda nägu,
seda murelikku pääd.
See on tuttav joonterägu,
aga siiski võõraks jääb.

Kelle on need vanad palged,
lohun silmad, hõre juus?
Oo, kui oleks päevavalge —
selgemalt näeks kitsast suud.

Korjan mõtteid, kas ma varem
olen seda palet näind?
Meelestuks kui saunatare,
pää ent jälle ringi käib.

Kui kord lakkaks kõrvust kohin —
selgus oleks minu täon.
Kui nii vastik poleks rohi,
tunneks ära selle näo!

Aiman: raskesti ta hingab,
silmi een on uduvõrk,
Tahaks lähemale minna —
olen haige, olen nõrk.

Kui mu liikmeid valu murrab,
pakitsusin põleb kurk,
siis ta vaade muutub kurvaks,
põski pühib rätinurk.

Aga ikka, kui ta ilmub,
kergemaks saab tõverõhk:
kaelal järgi annab silmus,
avaramaks muutub õhk.

Kurbus naeratuseks siirdus,
nüüd ta selgelt vaatab laest:
Nüüd mu säng ei enam kiigu,
silmitl nagu langes kae.

Tunnen seda joonterägu,
seda kitsaks vajund suud —
see mu oma ema nägu,
tema silmad, tema juus!

Haaran üles, nägu hajub,
õhku rabavad vaid käed.
Patjadele jälle vajun —
palavik on murdnud väe.

JULIE STEINMANN:

EMADEPÄEVAKS

Itsemiseks, pidutsemiseks parimas mõttes on määratud emadepäev.

Lapsed, noored! täna hõljute roosades unelmpilvekestes koos endi jumaldatud emakestega.

Tõmmake ka isad kaasa, kui nad tahavad mõista ja hinnata õrnakoelist, puhtvaimset rõõmu.

Muidugi tahavad nad! Emadepäev on ju pühenduspäev kõigile, keda ühendavad perekonnasidemed.

Ja mitte ainult noile, vaid üldse igale, sest pole maa pääl ainustki inimest, kel poleks ema.

Eluandjale, elukandjale mõtelgem emadepäeval harduses, tänumeeles.

Ka sel juhul mõtelgem, kui emakese silmi juba katavad sinililled, kulme — kullerkupud. Eemaldagem täna too mineviku tolm ja värskendagem mälestusi.

Mälestus emast pühitseb, pehmendab, teeb hellaks, sest teda valgustab armastus, suurim, puhtaim, pühim inimtunnetest.

Kuld ning eharoosa moodustavad pildi emaarmastusest, kuigi kirjeldada toda pilti reaalselt on otse võimatu. Sõnad, puised ja tardunud vormid, ei suuda tabada ja tõlgitseda emaarmastuse vaimset olemust.

Sõnade abil täpselt seletada ema- ja lapsevahelisi tundeid on nii, nagu tahaksime sulgeda raudkappi kerget, valget uduloori või maalida imepisikest kolibrit seinalupjamise pintsliga.

Lootusetu!

Tabamatu ime on emaarmastus. Sõnadeta viis on ta. Taevane sümfoonia.

Noored on algajad igas heitluses. Ei või olla kogemusi nooril. Aastad vaid annavad kogemusi.

Ainult tajuda võime toda suurt, kõikevaldavat, igavikku ulatuvat tunnet.

Ent piisab sellestki. Küllalt on igale naisest sindinule teadmisest, et

„üks paigake siin ilmas on,
kus varjul truudus, arm ja õnn...“

Paigake, kuhu ta kartuseta võib siirduda, kui inimesed on teda valesti mõistnud, solvanud ja hüljanud.

Pettununa suunab ta ema poole sammud, sest emale on ta ometi ainult „vaene, kurb



laps,” kuigi elu on ammu piserdanud hõbedat ta juustesse ning kibritanud ta näo kannatuste ääsitules...

Sõber võib reeta sõbra. Ema ei reeda last kunagi. Ei kunagi!

Eks ole ses kindlas veendumuses midagi ebamaiselt kaunist? Too veendumus annab julgust elamiseks ja võitlemiseks raskemailgi hetkil.

Ema isikus ja ema tunnetes peitub kõik, mida vajab meie hing.

Kahtlemata vajab hing rohkem tuge kui meie kehaline olemus.

Hing võib tunda hirmu ka siis, kui keha lööb vahvasti lahinguid.

Inimhing on üksikum kui miski muu maailmas.

Eriti valuliselt tunnevad üksindust noored, olles lahkunud koolipingilt ja kodutarest ning siirdunud paratamatult laia, sügavasse, tormitsevasse elumerre, kus ujuda tuleb tahes või tahtmata kuni teise kaldani...

Ujujad teavad, kui õudne on sööstuda lainetesse vähese vilumusega.

Kui väga tahaks siis tunda enese kohal kätt, mis igal viivul oleks valmis appi tulema, kui põhjatu kuristik ähvardab neelata elavat keha ja vesi matab hinge...

Millise tänutundega haarab ujuja sellises seisukorras abistaja käe ja hoiab seda kõvasti.

Rabelemine, heitlemine elu äripäevaga sarnleb päris üllatavalt ujumisharjutustega.

Tark on too noor, kes hukkmisohus haarab esijoones ema käe.

Õrn ja soe on ema käsi, kuid ometi kindel ja tugev, kui temast oleneb lapse õnn ja hääolu.

Noored aimavad, kuid kasutavad ometi võrdlemisi harva seda olukorda.

Miks? — Mingisugune valehäbi kütkestab nende tahet, Mingisugune põhjamaa tõuomane enesestõmbumine.

Juba varasest lapseeest hakkame kasvatama koorikut enese südamele.

Valumomentidel pigistame huuled kramplikult kokku, et nende kaudu kogemata ei libiseks kuuldavale mõni soovimatu teade omaenese sisemaailmast ja selle üldolukorrast.

Elame suuremalt jaolt otsekuulvaljema valvuse korra all, mis kehtiv meie eneste soovil ja sunnil.

Liigume süngete nägudega üks ühe kõrval, ees ja taga tahtmata ja suutmata näidata, avaldada omaenda parimat osa, oma mõtteid ning tundeid.

Just veresugulaste suhtes oleme nii kinnised. Ja seda liigest häbelikkusest.

Kingime sageli usaldust ja sõprust võhivõrastele libeda keele ja meelega inimestele, kes kannab peal ringi keerates tarvitavad kurjasti meie usaldust naeruväristades meie siirast sõprustunnet.

Omaeneste lähemate, truude inimeste suhtes aga piirame endid kõrge ja paksu hiinamüüri, millel puuduvad väravad ja ukSED. Ning hiirekäigudki!

Sellest on kahju!

Jagama peaksime omastega nii rõõmu kui muret. Jagatud rõõm on kahekordne rõõm, jagatud mure — vaid pool muret.

Jagades ilusaid, õilsaid mõtteid häätahtlikkude omastega kasvab meie tahe saada võimalikult täiuslikuks inimeseks.

Kinnisuse ja salapärase vaikimise tõttu sünnib palju paha vanemate ja laste vahel. Tõsiasjade mitteteadmisel oletatakse noortest tihti palju pahemat kui see on tegelikult. Ühtlasi jäävad varju kõik hääd küljed.

Noored harilikult ei märka, millise pineva, äreva teravusega jälgib neid ja nende näoilmet ema rahutu, juurdlev pilk, kui kallis „koduhaldjas“ arvab nende pääs ehk põues toimuvat midagi ebaharilikku või koguni traagilist.

Meeleldi võtaks ema enda kanda kõik raskused, kogu koorma, mille elu sageli liig vara langetab noore inimolendi alles vormuvatele õlgadele.

Lapse vaikimine on emale raskeim karistus. Ta on valusam keskaegsest inkvisitsioonist...

Kui hoolitsevatele, murelikkudele küsimustele noor vastab veel kalgi, tagasitõrjuva sõnaga, siis on see hoop, mille mõjul ema võib nutta, õhtust hommikuni — lakkamatult...

Seda ei tohiks põhjustada ükski oma emale.

Naerma peavad ema silmad, mitte nutma! Ema silmad püsigu säravatena eluõhtuni.

Ja püsivadki, kui ema südant ei rõhu liigne mure.

Ainult mure teeb mustaks, vaev vanaks...

Noored tahaksid küll elada emade rõõmuks, ent kiusatusi on palju. Ja komistuskive igal sammul...

Ning iseloom ei paendu nii ruttu.

Tõsi on, et ükski nõuanne ega õpetus ja kasvatuse ei suuda päeva päält munta kinnist iseloomu avameelseks.

Seda pole tarviski.

Ent sõpradeks jääda emaga, isaga peavad noored ometi püüdma.

Järk-järgult tihenegu usalduse õhkkond perekonnas.

Noored, kelledele avameelsus vanemate vastu paistab ületamatult raskena, astugu esimene lähenemise samm just käesoleval emadepäeval, perekonna pühimal tähtajal, mil iga lihtsaimgi toake peaks muutuma armastuse ja helluse mõjul jumalatempliks altariga, palvega, lauluga ning kõigega, mis kuulub templisse.

Kodualtarile toogem emadepäeval koos lilledega kaunid vastastikkused tunded ja elamused.

Noored! Lammutage täna veel hinge hiinamüür. Hiivake kõrgele südame salapärasusekate, et ema ja isa näeksid teie roosavalgeid, nooruslikke, süütuid unistusi, kuid aimaksid ka äikseilma tulekut ja teaksid teile appi rutata kogemustega, teadmistega ja kaastundega.

Ent asjata on raisata sõnu: te teate seda. Ja ei unusta kunagi!

Kõigist emadepäeva ilutsemistest, laulust, luulest, lillist aga lugege ja tabage tulikiri: „Sa oled rikkam kuningast ja vürstist, sest sa omad kalli, armsa ema!“

Mis päästaks haiget maailma?

Naine Euroopa kultuuri päästjaks.

Sellele küsimusele vastas kuukirjas „Le Jardin des Lettres” prantsusekirjanik-ajaloolane Lucien Romier.

Kõige pealt mõned sõnad L. Romier' tutvustamiseks. Prantslased hüüavad teda „suures stiilis” ajaloolaseks. Tema töö ususõdadest on prantsuse teaduste-akadeemia poolt kolm korda kroonitud suure auhinnaga. Kuid Romier' toovad meile üsna lähedale tema rohkearvulised tööd, milles ta käsitleb tänapäeva küsimusi, nagu „Uus inimene”, „Meie aja selgitamine”, „Kui kapitalism kaoks” jne. Ühe sõnaga: Romier käsitleb nüüdisaja kõlblisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja välispoliitilisi küsimusi elavalt ja terava tähelepanuga. Tema sõna kostab üle Prantsusmaa piiride. Tema juhtkirjad päevalehe „Le Figaro” veergudel on täis sádelevat vaimukust.

Romier rõhutab, et tõuõpetus (rassim) ei tervenda maailma. Kui vaadelda looduse nähteid, siis näeme, et tõuõpetusele liginevad oma arenemiselt ainult arenemise algastmeil olevad suguharud, kuid nad ei ole võimelised läbi käima inimsoo muu osaga. „Puhtad tõud” on just mahajäänud ja degenerereerunud kogu maakeral.

Romier' arvates seisame meie silma vastu tsivilisatsiooni probleemiga. Pead on tõstmas jõu vaim. Nüüdisaja suurim eksimus seisab selles, et usuti, nagu võiks mingi juriidiline asutis, tuges ainult hulka-de poolehoiule, kindlustada maailma rahu. Ajalugu õpetab meile, et keskajal oli kirikul suur mõju ja tema sõna kuulasid ka usklikud kuningad. Seega oli kirik võimne sõdu ära hoidma nagu ka tekitama. Ajalugu õpetab meile, et vägivald ei tagane kunagi abstraktse autoriteedi ees. Vägivallale on tee kinni pannud ainult inimese isikliku avväarsuse õpetus. Inimisikust lugupidamise tunnustamine on teinud riigid inimlikumaks (humaansemaks).

Humanism on Euroopa suuruse ja õitsengu loojaks olnud. Mis aga tehakse nüüd? Ühe või teise sildi all kuulutatakse isiku allumist kihile ja hulgale. See on humanismi eitamine.

Ainult humanismi uuesti-

sünd päästaks haige maailma. Väljaspool inimisikust lugupidamist ei ole mõistetav ei heldus, ei kannatus ega rahu. Ja siin peab, vastavalt oma traditsioonsele läkitusele, näitelavale ilmuma naine. Mehe juures, kogu maailmas, ei ole kultuuritaseme langemine iialgi olnud nii suur, nagu ta seda on praegu. Sileda koore alt ei leia teie peale otseste huvide ja sunduslike ülesannete mingisuguseid tõsiseid teadmisi. Tänapäeva mees ei ole enam midagi. Heidetakse pilk ajalehte, peamiselt piltidele — ja vaimu pidusöök on lõppenud. Tänapäeva mees ei mõtle. Tulevased põlved on kord üllatatud nüüdisaja mehe allaminekust. Ka intelligent-tööala esindajad käivad alla. Peaaegu ühelgi alal ei ole nüüdisajal ilmuvad raamatud väärt seda, mis nad olid aastat kolmkümmend tagasi.

On tulnud aeg, kus naine peab kindlustama tõsise tsivilisatsiooni õitsengulepääsu, kontrollides vaimseid väärtusi. Kuna meeste kultuur piirdub peamiselt kitsalt utilitaarsete katsete ja kogemustega, seades sihiks ainelise kasu taotlemise ja raha, peab prantsuse naine uuesti hakkama etendama osa, mis tal oli uuestisünniajastust kuni 19. sajandi lõpuni kommete, kirjanduse, mõtteteaduse ja teaduse arendamisel.

Naine võib kolmel teel mõjutada vaimuilmata: kodu kaudu, kasvatades lapsi; väljaspool kodu — tänu sellele osale, mis tingitud mehe kui teguri allakäimisest ja mis võimaldab naisel valida ideid ja tööd, ja viimaks — aidates arendada tsivilisatsiooni oma otse kaastöega.

Olles tähelepanelik asjade vastu, mida tema kaasaegsed hindavad alla, omades intuitsiooni ja sissejuurdunud lugupidamist väärtustest, mis ületavad lihtsad arvud, võib tänapäeval ainult naine päästa Euroopa kultuuri.

Nii kõlab Lucien Romier' otsus. Meestel on seda muidugi vahest valus kuulda, kuid naisi peaks tema õhutama L. Romier' sõnade üle tõsiselt järele mõtlema ja vastavaid järeldusi tegema. Kui meie naised oma kultuuripäästja ossa suhtuvad tõsiselt, eks siis mehedki võta end enam kokku. K. K.

H LEPIK



„MELANKOOLIA“

M A R I E U N D E R

VANEMATE PIIBEL

Lehe järele rabadat lehte
Pöörsin ja mõne sõna kui ehte
Tõstsin silmile teiste seast.
Südame ligi siis selle peitsin,
Ikka uusi ma juure leidsin:
Kiirtena kiirgas rida reast.

Nemad mõlemad, sõrmed kelle,
Silmad kelle veerind neid halle
Tähti — nemad on läinud siit.
Siiski ma läbi Kirja selle
Nihkusin neile lähemale:
Kätes raamat kui uksepiit.

Siia küll nende pisaraid tardus,
Siia immitses südame hardus,
Siia kanti valu ja rõõm.
Murepäevi on olnud rohkem:
Vastu kui hoovaks siit mõne ohke,
Sõnastamatu, sumbutet lõõm.

Avanes päev ja sulgus siin neile,
Tänase külge punuti eile;
Sünnikoidu ja surmaöö
Verevat valgust ja musta varju,
Eluea sügavikke ning harju
Kõidab ühte see veergude vöö.

Leian siit haarava märgi mõne:
Suust suhu hõõguva kahekõne
Tollega, kes nii Kauge ja Suur.
Alla siin astus ta ometigi,
Omane oli ja hingeligi:
Inimeses ju jumala juur.

Siin oli kõik nii põliselt kindel,
Tähed kui terasest, sõnad rauast:
Julgema siit tõusis laup.
Lootus tõstis, kui tiivalööök lindel,
Soovulmad ürgsed ülegi hauast —
Igavikuga sõlmiti kaup.

Usku nii kanget, usku kui kivist,
Päritud esihõimude rivist,
Voogab: ma sirgun kui puhastusveest.
Kes on käristand vaheriide?
Olen kui astunud püha hiide,
Kus ka ohverdet minu eest.

Nemad mõlemad, sõrmed kelle,
Silmad kelle veerind neid halle
Tähti — nemad on läinud siit.
Siiski ma läbi Kirja selle
Nihkusin neile lähemale:
Raamat see siin kui uksepiit.

Siin rannal

Mänd taldal ütsit, jändrit-sünge, förgub.
 Salt linde fertib, lastub tummund weel.
 Vaat longund puujel, sarlat-ruüstel teel
 Toob sadamkaile mehed, talad, wörgud.

Kuld würtleb wool. Päew heitleb — uppu törgub.
 Urgrahne limpsab wüüwise laine teel.
 Siis soigub rannapaas ja mast ja peel.
 Dõ auraw üle kadatpõllu nõrgub.

Ent waewu tustund loode tule-müür —
 Koit juba tirdes läidab wärste tahj —
 Uus lõõskab meriatnal tulitahj.

Tuul armusofinaga ärtab roodes.
 Noor päew, näe, ringutab ju pilwewoodis.
 Uud uhab merre rahnu pruunjas küüt.

H. LEINBERG

KODU*)

Ligane sinisavi kaldub laisalt halesse laineisse. Tirib kaasa jändriku pihlaka, millel üksikud äsjapuhkenud õiekobarad ja murrab mätta mätta järele ühes valgete karikakrate ja piimapisaratega.

— Nii nad lähevad. Varsti on kord ka järgmisel pihlakal ja siis isa ehitatud lattaial, mõtleb Enn Linaste, viieaastane, mustapäine, suurte silmade- ja terava ninaga jõnglane. Must on ta ja poriga koos kui kraavikaevaja.

Astub harkijalu, käed taskus kalda äärel ja silmitseb põlastavalt aplaid laineid, mis niiviisi otsegu ähvardavad neelata kogu tema kodu. Kui ta võiks vaid midagi selle vastu!

Väike on Ennu kodu, kuid armas, ja ta ei loovutaks kunagi teda vihatud merele, ei kunagi.

Enn jälgib mesilast, kes puperdab rohus. Nüüd tõuseb ta lendu. Väike mootor põriseb ja tiirutades nagu maandumispaika otsides vuristab ta poisi pea kohal. Sää! langeb ta jälle õiele. Mootor lakkab põrisemast ja väike mehanism hakkab mett pumpama pihlakaõisikust.

Küll tahan minagi mett, arvab poiss ja hakkab, lamades mättal, lumivalgeid, hästi lõhna-

*) ÜENU keskkoolidevahelisel kirjandite võistlusel auhinnatud töö. Autor Tallinna Kolledži õpilasi.

vaid õisikuid õngitsema. Sää! murdub aga taas mätas toiduks näljaseile laineile ja Enn langeb ühes.

Sää! ta lamab nüüd pelmes saviligas, kaks kätt tulvil õisi.

Hirmus pikkamisi võib Enn liikuda selises ülikonnas. Kõik nii raske ja märg nagu aeg-ajalt kallast ründavad lained.

Ta longib kraavikallastpidi, nopib mõne lille ja tikub siis kibuvitsa pöösasse, tahtes murda puhkenud õit, tõmbab aga kriimustatud käe tagasi ja ronib viimaks künkale, kust võib vaadata ümberringi kogu talule.

Päikesest pragunenud, sammeldunud palgid konutavad üksteise turjal ja kõige peal õlgkatu nagu müts. Kaks väikest tumedat silma piiluvad räästa alt, mida varjavad kohati roosiõied. See on Oja taluhoone. Eemal veel ait ja mõned juba õitsenud õunapuud.

Teel, mis viib ümber nurga, sammub naabri-peremees Juhan püss õlal, piip suus. Ta on metsavaht, suur ülemus ja kuri mees.

Koplis kaseladvus sumiseb terve pere kuld-nokki.

Sumedaks muutub kõikjal ja vaikseks, nii vaikseks, et merel, mis nüüd nagu hoiaks hinge kinni, on kuulda aerulööke ja tullide kriginat. Ka jutukõma on nagu õhus, ehkki paat mustendab kaugel, peagu silmapiiril.

Siis meenub Ennul äkki isa-ema, kes tulevad töölt ja kellele peab minema vastu. Ja poiss suundubki Ojamäele, pikkamisi, säädes jalga jala ette, millelt nõrgub tillkadena märga savi.

Üle keldrikatuse viib savirada, säält kuuni mulguni. Siin mõtleb Enn, kas ronida üle,

Jõuline kewad

On pilwin kiirte kuldjed mõlad —
zeniifi sõidab kiirgaw paat!
Ja kumeakaikum kellakõla
nüi mahedasti embab maad.

Noor kewad astund üle raja
ning lilli pudeneb ta peoff.
Nüüid avalil on iga maja —
ei jalgadele enam seoff.

Nüüid uue omandame innu
ja käsivarten võrsjub jõud.
Ille igafustest saavad linnud,
kel kerge taewastesse tõus!

Kuid feni fuidamed on palwen:
jääks kokku, kodumaa, ju hõim,
ja täidaks töö su tühjad salwed
kui küpseb terarohke põim!

Ei ipe fiiski finna järgi,
jeff koju jäägu käteramm;
kui palju filmi pisarmärgi
ja paljudel weel waarub samm...

Reg fangarlikke ootab mehi —
neid, keda aistingud ei seo,
kes loorberiga pole ehif,
kuid kellest kõnelewad teod!

Sel kewadel nüüid jahad mulda
me jubime kõik kindlal käel.
Kui sume suwi kõrred kuldab,
siis saavad põimuks firbid fäet!

või kõik latid eest tirida. Ta ei tule toime kummagagi, ronib hoopis alt läbi, tehes end õige väikeseks nagu kass.

Nüüd uitab mõtiskelles läbi metsasalga, mis kuulub ka tema nii väikesele kodutalule ühes kartulipõllu ja heinamaalapiga. Kõike seda piirab kiviaed, sammeldunud ja pragunenud.

Läbistunud metsa, ronib läbi kuiva kraavi teele, mis parajasti hargneb kolmeks. Üks teerada läheb Krooksohu, loogeldes kõrgetüveliste kuuskede juurikail ja siis sööstes nool-sirgena läbi raiestiku. Säält käis Enn emaga möödunud suvel sõnajalgu korjamas aluskotidesse. Milks ta on just Krooksoo, ei tea.

Enn praegugi. Siis ta küsis emalt, kuid ema raputas vaid pead ja noomis Ennu olla ettevaatlik, sest siin olevat usse ja hulkuvat hulle koeri.

Nüüd libistab Enn pilgud mööda teist tee-haru metsatukka, säält edasi porisesse külatänavasse. Kolmas haru tuiskab aga alla Ojamäest, teeb väikese kurve ja liugleb valge linikuna mööda villast, millel ümber korrapärane püstaed ja kus alati haukumas tige hundikoer. Enn julgeb siit mööda minna ainult isaga. Tee aga ujub läbi oja, kuhu hobused kuni põlvini sukelduvad ja peidab end suure liivaluite varju, millel tukub üksik hiigel-mänd, haarates ladvuga pilvi.

Väsinult toetub Enn sammeldunud kivile. Pikkamisi lohistub alla, kuni istub mättale, üleni märg.

— Magan nüüd, kuni isa-ema tulevad, magan nagu see kivi, ja õrnalt toetub ta sammeldunud seltsilisele kuni uinubki.

Metsa all hämardeb. Pikad varjud roomavad üle tee, üle metsa ja upuvad merre. Tunneb jahe.

Möödub mõni hetk, kui Enn virgub unest. Ta nagu oleks kuulnud mingit praginat. Talle meenub hull koer ja hirmujudin läbis- tab keha.

— Migas sa siis siin konutad, et koo ei saa? Kas isa vemmeldas tagumiku kirjuks või? Puksisid ju eile meie Arno linaleoauku ujuma, pörises äkki jäme mehehää.

Ah, see on vaid metsavaht Juhan. Ennul on aga praegu väga halb tuju, et vastata. Ja korra mühatanud, veel kord Ennule tige da pilgu heitnud, hõõtsub mees minema kodu poole.

Enn ei uinu enam. Ah see naabri Arno! See linaleo auk on ju sügav. Jalgi ei ulatu puudutama põhja. Siia uppunud kunagi joonud silgukaupmees, nagu teab vanaema.

Tuigerdanud veeloiku jooma, äkki aga sulp-sanud sisse. Ujuda ta ei osanud ja vibutades pikki koibe vajunud põhja.

Samuti vibutas ka Arno, nagu konna ja Enn ei saanud lakata naermast. Kuni tuli isa ja tõmbas vaesekeste veest.

Enn naeraks praegugi, aga külm on ja märg, prrrr..... Talle meenub, kuis siples ise kord vees, purunenud jääkildude vahel ja eemal



H. LEPIK NAISE PORTREE ÕLI

valendas kallas kõrge lumevallina.

Enn surub end tugevamini vastu kivi ja hõõrub rusikatega oma saviga märdunud laupa.

Vuh... liugleb oravapoiss läbi õhu puultpuule. Pillub käbisid ja kuulatab. Näeb siis Ennu lamamas. Tunneb kohe oma hää sõbra. Tahab talle veidi nalja teha. Sihib hästi ja kihutab ühe kuusekäbi magajale otse ninale.

Enn haarab kätega üle näo, vaatab suuril silmil ringi ja on kokkunud.

Tuul on vahepeal pöördunud lõunasse. Saab Ennu juukseid, sosistab midagi kuuseokside ja suundub merele. Mängib sääil veepinna virvendama ja siltab suurt kaljupanka Ojarrannal. Kui tore on ometi meri. Kuidas võiks küll vihata teda? Aga ta ju tuikab ja vahutab nii sagedasti. On hullunud ja hoolimatu. Lõhub jälle hulga savikallast ja neelab viimasegi pihlaka ühes õitega.

Enn vahib mornilt merd, mis nii süütult virvendab. Vahib, ja viha nõõrib kurgu.

— Enn, miks nii kuri oled? hüüab ema, ronides Ojamäest üles isa käekõrval.

— Ja kuidas sa välja näed?

— Pole põrmugi parem kui meie.

Õige küll, oled ju töömehe poeg, arvab isa.

— No kui palju kive tegid valmis, oled ju isegi peagu savist kiviplonn, vaja ainult ahju küpsema torgata, nokib isa edasi.

Enn on aga täna tsunane ja väsinud. Ei võta vaevaks isale vastatagi.

— Poisu, homme jätame selle kõik siia

paika ja kolime Loksale. See kilomeetrite tampimine siin tüttaski juba.

Ja emagi satub vaimustusse ja õrnalt, pehme varjundiga hääles, lisab: „Aga Loksale on päris linn, sääil on sul tore, Enn.”

Ennule meenub jälle kogu ümbrus, tema kodu, millega kasvanud ühte.

Suuril silmil vahib ta emale.

Aga kodu? Ja mänd? Ja pihlakad? Ja on seal Loksale ka meri?

— Ja ega kuldnokadki tule enam, kui pole meid. Ja Ennu silmis sädelevad suured pihlarad.

— Aga Enn! Pidid ju olema suur mees, algab nüüd isa, nähes, et suures hädas pööraakse ikka temale.

— Meie asemele tulevad teised, need kes ostsid talu. Nad on hääd inimesed ja hoolitsevad, et kodu ei kaoks merre, ja ei lase varblasi nokkida kõiki õunu. Ka kuldnokad ei jää siis tulemata.

Täna poeb Enn varem sängi. Sääil ta nuuksub, kuni uni vaigistab väikese mehe valu.

Hommik nagu kõik hommikud, särav, värsk.

Oja talus pole täna kõik igapäevane.

Küll askeldavad kuldnokad endiselt oma majakese ümber. Hooned, aiad ja kolm pähklipuudki näivad rahulikkudena.

Miks laob isa nagisevaid laudu vankrile? Miks korjab ema riidehilpe puntrasse ja peidab neisse klaasnõusid?

Aga Enn ei räägi täna. On tumm ja kurt. Tasa, kuid rõõmsa ärevusega sammub ema karjaaeda. Sügab emist turjalt ja siltab Kirjaku prisket puusa. Siis seob talle nõõri sarvile ja meelitab välja tallatud tänavale. Emiski sörgib neile järele.....

Pingutuvad rangiroomad. Võik puristab. Tasa nagisevad aasad, rattad väärahtuvad sügavais roopais.

Enn tajub seda vaevalt, vaevalt. Ainult silmad on tal suured ja ahmivad aplalt kogu võimaliku tema kodust.

Pähklipuud nagu roniks kiviaiale, nii kõrged näivad nad. Ja metsa aia taga peidab endas kogu elumõtte, saledatüveliste kuusekete — ja jänese kapsastega künkail.

Enn sulle kõrvad, et mitte kuulata vaikset laulu lepikus, kus hoidis lambaid ja ehitas vesiveskit ojaile. Oja ongi, mis sääil laulab.

Õhk on tulvil tuttavaid lõhnu ja helisid ja päike kuldab õlkatust.

Õunapuul laotab kuldnokk tiibu nagu viibates temale. Enn avab kõrvad, kuid sulle jälle.

Ei, ta ei talu seda!

— Meri, neela nüüd mu kodu, mis pole enam minu! Neela ta, vast pole meel siis nii raske.

Asjatu, Merd ei küüni käsutama Enn. Vaiksel lamab ta nagu pilgates: „Küll tean ise, mil neelan!” Neetud meri, ikka enam vihkab Enn teda.

Veel vilksatub Oja-talu puievahelt. Siis on näha vaid valge pilvekene, mis kerkinud talu kohale ja milles sukeldub lõoke nagu punkt. Ennu pea langeb ema õlale ja vaiksel veereb kolikoorem alla liivast Ojamäest.

RAAMATUAASTA

ÜLESANDEID

„E. Noorusele“ kirjutanud J. Jaik,
RA peasekretär.

Eesti rahvuslikus töös on olnud ajajärke, mil eriti on vajatud noorte entusiastlikku rakendumist esmajärguliste ülesannete elluviimiseks. Ka nüüd on käes sellised ajad — eesti raamatu 400-aastase juubeli ja selle puhul härra Riigivanema poolt välja kuulutatud raamatu-aasta puhul.

Meie raamatu 400-aastane juubel on nii suur sündmus meie kultuuriloos, et seda peaks pühitsema kogu rahvas. Eriti peaks seda juubelit pühitsema meie noored, kellel suurem ja põlevam huvi aateliste küsimuste vastu.

Raamatu-aasta Peakomitee poolt ongi töötatud välja raamatu-aasta-pühitsemise ja raamatu-aasta töökava maa jaoks. Juubelit meie pühitseme, et sellega tähistada selle ajaloolise suursündmuse 400-se tähtpäeva möödumist meie silma alt, kuid tähtsam on raamatu-aasta töö.

Milline oleks see töö?

See töö on seesama, mida iga hariduslikku või rahvuskultuurilist sihti taotlev selts või ühing võtnud oma põhikirjaga enda omaks. See töö on meie raamatukogunduse tõstmine, meie raamatukogude täiendamine kõigi eesti keeles ilmunud väärtteostega, esmajoones algupärastega, koduste raamatukogude asutamine ja lugemise õhutamine, et kogu rahvale saaks kättesaadavaks kõik, mida pakub meie kirjandus.

Meie raamatukogude asjandus maal pakub valdavas enamuses väga kurba pilti. Nad on oma sisult vananenud, nad ei sisalda eesti kirjanduse tähtsamaidki teoseid. Nende sisustus on juhuslik ja viimastel aegadel neid on täiendatud peamiselt ainult odava tõlkekirjandusega.

Silmaspidades neid asjaolusid, RA töö kohadel piirduks ainult kohapealse ülesehitava tööga. Maakohtadelt ei oodata kaasabi üleriikliku tähtsusega algatuse heaks, sest neil isegi on kohapeal viia läbi esmajärguline kultuuriülesanne. Kuid rakendatagu siis selle ülesande teenistusse täie jõu ja innuga, sest see töö on suunatud oma ümbruse kasuks ja selle kaudu kogu meie haridustöö kasuks.

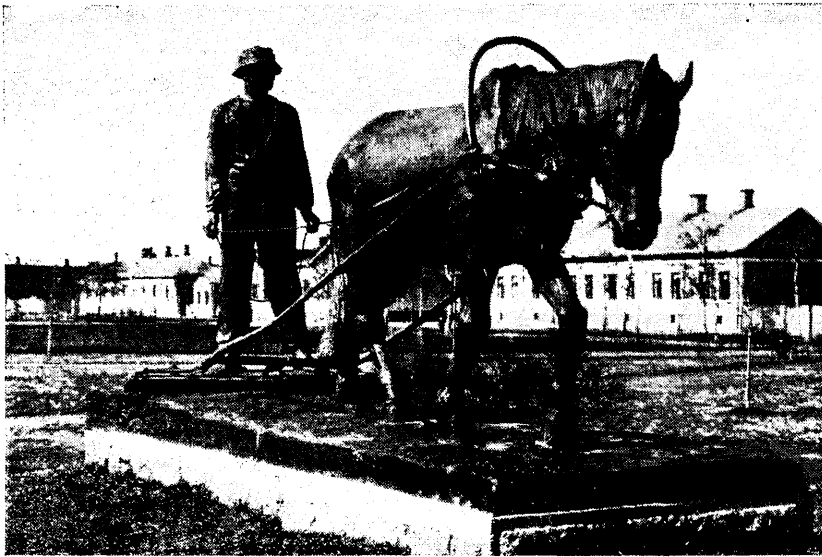


H. LEPIK

VANA TALLINN

Eeskujulik raamatukogu peab sisaldama kõige väärtusliku, mis meil ilmunud. Heidetagu tõsine pilk kohalikkudele raamatukogudele ja nähtagu, mis tema heakorra tõstmiseks tuleb teha. Selleks tööks rakendatagu kogu valla paremad jõud RA kestel. Vaadatagu, kas raamatukogude võrk vallas on küllaldane ja kui ei ole, siis asutatagu uusi. Esmajoones peaksid mõtlema raamatukogude asutamisele organisatsioonid, kellel neid veel ei ole. Asutamise eeltöödega hakatagu pihta kohe, et neid juba saaks avada suurel raamatu juubelipäeval, et edaspidi raamatukogude aasta- ja juubelipäevad langeksid ühte igaaastaste raamatupäevade ja tulevaste eesti raamatujuubelitega. On olemasolevate raamatukogude võrk küllaldane, siis otsitagu teid nende ajakohaseks tõstmiseks. Ei jõuta seda teostada ühe aastaga, siis koostatagu selle järkjärgulise tõstmise kava mitme aasta jaoks.

Korraldatagu vallas vähemalt üks raamatu juubeliaktus ühiselt kõigi organisatsioonidega. Korraldatagu raamatunäitus oma vallas leiduvatest raamatutest. Korraldatagu pidusid, loteriisid, korjandusi, perekonnaõhtuid, näite-



EMIL
CEDERCREUT

ÄESTAJAD
skulptuurteos

müüke, mille sissetulekuga rikastage raamatukogude sisu paremate kirjanduslikkude ja populaarteaduslikkude raamatutega. Täiendage tagant järele oma raamatukogud seni muretsemata jäänud väärtteostega ja looge edaspidiseks olukord, et raamatukogu oleks suuteline igal aastal omandama vastilmunud kirjanduslikud uudistooted. Eriline rõhk selle juures tuleb panna eesti algupärastele teostele, sest vabaharidustöö siht pole ükski teoste lugemise kaudu enese vaimuilma rikastamine vaid ka teoste ostmine vaimsel alal loomise edasi võimaldamine ja soodustamine.

Raamatu-aasta puhul on õige aeg tõsta üles põhimõte — igal noorsoolasel olgu oma isiklik kodune raamatukogu. Viidagu võidule arusaamine, et raamat on kõige kultuursem kodu ehe. Kodune raamatunurk räägib vastuvaidlemata selget keelt ta omaniku kuuluvusest haritud inimeste hulka, rohkem kui ükski kodune moeasi. Iga inimene omandab elus raamatuid ning raamatukogu kasvab nagu iseenesest, kuidas raamatuid hoitakse alles kodus. Aja jooksul kasvab nii igale ühele kena raamatunurk, milles leiduksid kutsetöös vajalikud käsiraamatud, rahvuslikud suurteosed, mis peavad leiduma iga eestlase laual ja omaniku enese lemmikteosed. Viidagu läbi komme, et teiste maade eeskujul kingitusi tähtpäevade ja pühade puhul tehtaks ainult raamatutes. Kinkides sõbrale sünnipäevaks maiustoiduaineid või muid elutarbeid, annad sa mõista kas sõbra nälga või vaesust, kuid kinkides raamatut tunnistad sellega teda vaimselt kõrgel-seisvaks ja arenenud inimeseks.

Selline on ümbruskonna kultuurilise taseme tõstmistöö on just tähtsamaid, mida noorus võib saata korda. Ja ärge piirduge selles töös vaid enestega, vaid levitage majuvalt neid mõtteid ka ümbruskonnas. Olete teinud suu-

rima teo, kui saavutate selles töös tõsisid tagajärgi.

Rakendage oma kodukoha kultuuristamise tööle ka neid, kes on siirdunud oma vallast eemale ja mujal tõusnud jõukamale järjele. Iga vald on annud silmapaistva majandusliku jõukusega või tähelepanitava seltskondliku seisuga tegelasi. Koostage sellistest nimekiri ja valige nad oma raamatukogu toetajateks-liikmeteks. Nende poole pöörake raamatu-aasta puhul ja igaaastasel raamatupäeval ettepanekuga, toetada oma kodukoha raamatukogu kas rahaliste annetustega või teatud raamatutega. Seesugusele ettepanekule ei suhtuta eitavalt, sest igaüks peab austavaks ülesandeks pidada meeles oma koduvalda. See komme kasvagu alaliseks ilusaks meelepidamise avalduseks oma vallast eemalesiirdunute suhtes ja viimaste poolt ilusaks ühendusvahendiks oma kasvamisnurgaga.

Leidke kohtadel veel igasuguseid vahendeid raamatukogude ülesehitamiseks. Tehke selgeks vallaisadele raamatukogudele suurema toetuse määramise vajadus. Looge kohtadel elevust raamatu-aasta ümber ja hoolitsege oma raamatu-aastal ettevõetavate algatuste hea tulukuse eest. Tehke, et raamatu-aasta lõpul võiksite rahuldusega vaadata tehtud tööle ja et edaspidine raamatukogude ajakõrgusel hoidmine oleks kergem.

Sellisele tööle kutsub raamatu-aasta kogu maad ja loodab, et ühisel jõul kohtadel suudetakse parandada meie raamatukogude praegune vilets olukord. See oleks suureks saavutuseks kohtadel, kuid ühel hoobil see viiks välja normaalsetele oludele meie ümmikuisse sattunud raamatuturu, suurendaks raamatute levikut ja tooks kaasa raamatute hinna languse. Ning üks rahvuslik suurtöö oleks jällegi tehtud.

Laste rahvaluule

E. Noorusele avaldamiseks saadetud mag. Sulo Haltsoneni Akadeemi Rahvaluule Seltsis Tartus peetud referaadi kokkuvõtt. Tekstide tõlge mag. E. Pässilt. Paralleelid eesti lasteluulest H. Tamperelt.

Eestis on prof. V. Andersoni arvatusele juba kümnekond aastat lasteluulet kogutud, kuid huvitavat on muidugi veel küllalt ka kahe silma vahele jäänud. Oleks väga soovitatav, kui käesolev kirjutus egutaks lugejaid ka eesti lasteluulet koguma ja uurima. Materjali oleks soovitatav saata Eesti Rahvaluule Arhiivile Tartu.

Toimetus.

Laste rahvaluule all mõistame nii täiskasvanutelt lastele seipitsetud, kui ka laste eneste loodud ja alalhoidunud traditsionaalset rahvaloomingut. Selle kogumisele ja uurimisele on asutud alles viimastel aastatel. Soomes on rahvaluule tase teatavasti kõrge, kuid sellele huvitavale uurimisalale pole seni siiski palju tähelepanu pööratud, kuigi olemas ka juba võrdlemisi tänuväärseid spetsiaaluurimusi.

Esimesena leiame Porthanilt üksikuid märkmeid laste luule ja mängude kohta. Viimaseist mainib ta mõningaid (sokumäng, kass ja hiir) 1), mis aga võivad olla ka täiskasvanute mängud, nagu paljud teisedki jõulu, kevadpäha- ja suvemängud. Rootsikeelne „Abo Nya Tidningar” toob neist mõningaid. Ka J. Tengström 2) mainib ühes artiklis soomlaste mängu. E. Topelius 3) annab 1823. välja „otsata lasteloo” „Olli mustri;” mida Põhjamaa maakondades lauldavat hälli- ja lastelauluna 4).

Lastelaulu katkendeid on leitud H. G. Porthani käsikirjadest 5) ja ka K. Ganaderi ja A. Sjögreni pabereist. Viimane on märkinud „Olli ennen, Olli manni” ja ühe hällilaulu. K. Gottland 6) on kogunud laste- ja karjastelaulu Juvalt 7) jne.

Alles 1870 annab E. Lönnrot „Kanteletaris” tervelt 37 karjaselaulu, 32 lastelaulu ning 24 „laste magama kussutamise” laulu. Ta õigustab nende trükkimist ning kaitset nende ilu ja võlu. „See on rumal tark, kes pakub lastele muud, kui mis nad suudavad mõista. Lastel on oma tujud, oma töö, oma oskus, isegi oma laulud ja selle järgi tuleb kõike neisse puutuvat arvustada” 8). Rahvapärasteid mängu kogus ka muinasteadlane H. Reinholm 9). Alles peale teda on meie vanavara korjajad ka lasteloomingut hakanud pidama kogumise vääriliseks.

Laste loomingu sse süvenedes peab oskama kohaneda laste hingeallu, laste huvide ja

eluavaldiste valdkonda. Täiskasvanule tunduks paljugi muidu sisutuna ja „lapselikuna”.

Raskusi tekitab ka liigitus. Sageli esitatakse üht ja sama laulu kord hällilauluna, kord ringmängus, kord lastelauluna 10).

Vaatame hällilaulu, mille ülesandeks on rahustada mainikest ja saata teda unedemaailma. Selleks on igas ilmakaares lauldud mitmekesisemaid laule, millede sõnad, rütm ja viis mõjunud rahustavalt. Kogu laste maailm oma mürede, rõõmude, lootuste, mändude ja lemmikutega peegeldub hällilauludes. Neis esinevad pererahvas, loomad, kiisud, kutsud, tibud ja notsud. Näiteks hällilaul Soikolast, kuhu laulja mahutanud tõesti ilusaid luulepilte: jumal palutakse lapse silmi õmblema kuldrühmadega ja siidirätiga, et laulu saaks (kolm viimast rida on Ingerist Narva takka) 11) minna õunu ja pähkleid tooma:

Uinuta Jumal last
Püha Maarja magata
Seo lapse silmad kinni.
Kuju lapse kuldud kinni,
Seo siidirätiga,
Kuju kuldse rihmaga,
Et saaksin ka ise magada
Saaksin tööda tegemaie.
Saaksin Narvas jooksemaie
Ubinaida võttemassa,
Pähkelaida päästemassa 12).

Loomi esineb hällilauludes meil ja ka mujal. Saksa hällilaulus mainitakse näiteks lam-
baid:

Schlaf, Kindehen, schlaf!
Da droben gehn die Schlaf'
die schwarzen und die weissen,
die woll'n mein Kindehen beissen usw. 13).

Hällilaul Vihtist jällegi ajab siga:

Huiss siga metsa,
Sõida metsa otsa,
Tule siis tagasi,
Kui väike Mimmi ärkab 14).

Hällilaulude edasiandjatena on enamail juhusil olnud emad ja vanaemad, kes laule improviseerisid mitmesuguste hingeallu seaduste järele. Hällitav ema võis mõelda enda minevikku, olevikku, kuid enne kõige ta tahe-
tahtmata kujutas tulevikku. Meeleldi ehitasid emad unelmates laste saatust. Nii on sündinud hällilaul, mis nagu paljud teisedki, soovib väiksele rikkust ja õnne ning tast enesest tublit tööinimest. Kogu Soomes on lauldud:

Hällitan last kohtuhärraks,
Kiigutan kirjakandjaks,
Kiigutan linna tugevamaks,
Musta saapa sammujaks,
Paberi hoidijaks
Õllekannu kandijaks
Karika kinnihoidijaks *) 15).

*) vrd. eesti hällilauluga:

tsu-tsu, l'u-l'u,
kasu lats kasusõst,
vinnu vitsa võtjast,
kasu karah käüjäst,
ülene öütsi minejäst.

Jukas järvel tuntud variandi järele hällitatakse laps kirikhärraks, siidirätku siidujaks, kalevriide kandjaks. Siin on märgata endisaja kultuurjooni. Lapsest loodetakse kohtunikku, lossi kubjast ehk pastorit, kellel oli kergem elu ja ilusaid riideid (siidirätte, kalevist kuubi, musti saapaid) 16).

Mitmeid hällilaulu peetakse tühisteks ja väärtusetuks. Siiski on ka neil tihti lühikesil lauludel oma etnograafiline, hingeeluline, vahest ka ajalooline ning poeetiline väärtus. Kõikjal Soomes tuntakse:

Tuu, tuu tubakurulli,
Kust sa teadsid siia tulla?
Tulin piki Turuteed
Hämelaste härjateed.
Kust sa meie värava tundsid?
Tõrvarist ja pöör oli peal 18).

On selgitatud, et „Turutee” tähendas kaubateed, laadateed, Turu ja Häme vahelist vana postimaanteed. Laulu sünniajaks arvatakse 1600 aastale järgnevat aega, mil tubakas toodi Soome 19). Uurijad ongi öelnud, et „väävalt ühegi teise rahva keskel on lapsi hällitatud nii luuleliste ja sügavmõtteliste lauludega, nagu Soomes” 20).

Hällilaulud on inspireerinud kunstnikke parimaile teostele. Mainigem Kivi üli-ilusat hällilaulu „Mu südame laul”, Sibeliuse võrratuid helitöid, Mozarti, Goethe ja Schilleri loomingu.

Nende rahvapäraste hällilaulude õitseag on möödas, nende luuleline ilu siirdunud luuletajate loominguusse. Nüüdisaeg ei vaja enam kiikuvat hälli ega vanu hällilaulu. Vana kultuur kõigil rahvaluule aladel tahab vaibuda unustusse.

Siirdume lastelaulude juure, milledega lapsi lõbustati. Kui laps ronis vanaema põlvele, laulis see talle lasteloo, mille võimalik algvorm! Hämes arvatavasti olnud järgmine:

Huis hummala kiriku,
Palajärve papilasse (kiriklasse),
Papilas oli paha koer
Pures last jalast,
Laps viidi tädi poole,
Tädi küpsetas suure kaku
Pani palju võid peale
Silitas sealihaga,
Kaunistas kanamunaga **) 21).

Selletaolisi laule on mujalgi Euroopas.
Saksa laul paneb lapse hüppama:
Hopp, hopp, hopp, Reitelein
Wenn die Kinder klein sein,
Reiten sie auf Stöcklein;
wenn sie grösser werden
reiten sie auf Pferden 22).

**) vrd. eesti:

Tee pätsi, kasta kakku,
Silita sealihaga,
Võia pealt võiga,
Heida ahju — pampsti!

Inglismaal jällegi lauldakse:

This ist the way the ladies ride:
prim, prim, prim;
This ist the way the gentelman ride:
trim, trim, trim;
presently com the countrifolks:
hobledy gee, hobledy gee.
(Nii sõidab lady:
prim, prim, prim;
nii sõidab gentelman:
trim, trim, trim;
nii sõidab talupoeg:
hobledi gee, hobledi gee 23).

Niisuguseid lõbusaid lugusid on kõigil Euroopa ja Aasia rahvastel, isegi neegritel 24). Ingerlastel on tuntud laul: „Tie kannä kakkara” ja Valgjärvel jorutatakse:

Tee kärsak kakuke
mesine, soolane
aherlehma piimane 25).

Laste hulgas on väga populaarsed ka jorutused, kus küsimused ja vastused jooksevad pikas ahelas:

Kes sõi või? — Hiir sõi või.
Kus on hiir? — Aida all.
Kus on ait? — Vette veeris.
Kus on vesi? — Härg jõi vee jne. 26).

Isegi süüjaanidel 27) ja neegritel 28) leidub selliseid ahelküsümüsi.

Eriti armastatakse lastelauludes loomi, ka väiksemaid ja põlatuid. Soome lapsed nõuavad, et tigu näitaks oma „sarvi”. Kiuruvees tuntakse:

Tigu, tigu, näita sarvi,
Kas on homme pöüda?
Toikko, toikko, too aga siia! 29).

Umber sama tunnevad ka saksa, prantsuse ja inglise lapsed. 30). Savoy's loetakse:

Escargo-virago — Eskargo-virago
montre tes cornes — näita oma sarvi
Avant que je te tue. — Enne kui su
tapan 31).

Terves Soomes tuntakse jorutusi, mida loetakse lepatriinule. Ingeri Soikkolas loetakse:

Tiiru-liiru limukene (lepatriinu)
Kus pool on su kodu
Sealt poolt tuleb sõda. 32).

vrd. eesti:

Lepatriinu, lepatriinu,
näita kust poolt sõda tuleb!
kui ei näita, viskan ahju!

Ka muinasjutu-aineline luule meeldib lastele. Ingeris lauldakse:

Hiir naitis poega
Nirgi tütre kälik
Roti poja kaasakeseks.
Keda pulma kutsuti?
Pekka Aapo eidega,
Lambi-taati lastega
Pedajas perega.
Mida pulmas keedeti?
Sääse tiibu, sääse sääri,
Vindi pära-palakesi.
Konnakese kõrvalesti jne. 33).

vrd. Eesti tüldtuntud laulu:

Hiire tütar sai mehele
Nirgi noorema pojale jne.

Populaarsed on lastelaulud ka jutustised, kus kõneldakse muinasjutulisest olevusist ja

kummalisist inimesist:

Kuulsin veel kummalisemat,
Nägin veel imelikumat,
Häme maailma matkates:
Täkk see magas alla kuuse,
Oravaga künneti jne. 34).

Laul liitub tuntud suure härja runoga:

Päeva lendas pääsulindu
Härja sarvede vahela,
Terve kuu orav jooksis
Härja sabaluuda mööda jne.*} 35).

Suurvenelaste lasteluule kõneleb prussakate puude lõhkumisest, täide sauna kütmisest 36). jne. Sama ka Kaasani venelaste omad 37). Samu naljalaule laulsid Soomes vanasti ka talust tallu kulgevad kerjuspoisid 38). Ka Leedus tuntakse neid Häme imesid 39) ja Saksas kõnelatakse, kuidas rohusirts lennul neelab kaks härja ja veskikivi 40). Saksas nimetatakse sarnast imede muinasmaad „Schlaraffenland“ 41). See lasteluule toetub siis meil vöörastele mõjudele.

Omapäraseks, kuid ka naabrimaile tunginuks võib pidada nimedest ja ametitest seipsetud pilkelaulu. Näiteks Ingeri päritoluga:

ristluud on risust tehtud,
pea on pandud kõlgastest,
silmad lina seemnetest,
kõrvad kase lehtedest jne. 42).

Järgnev lastelugu on Varkaudest:

Lassi Laur, külm kaur,
pödrapüksi, põhjatuul,
tappis täisid kasukasta jne. 43).

Niisugused Jussid, Samulid, Anud, Marid ja Kalled on lastelt saanud igäiks oma laulud, sageli jämedad ja pahasooivivad, sageli naiivsed mõttekujutused ja mõttetut loba sisaldavad sõnasepitsused. Eriti tuntakse neid ka Venes 44). ja Leedus. 45).

Mängides tekivad mängulood. Nii kassi ja hiirt (naatta ja nitta) mängides loetakse iga mängijat sõrmega näidates:

Eppel peppel,
piirum paarum puh,
Anike danike ros,
vipla vapla vos.

Sõnades puudub mõte, ent lookese germaani algkeeles on see arvatavasti olemas: 46).

Äppel päppel Piren paren puff,
Roterdauer — Diren daren duff,
Aiken Bünken Böckenholt

Dat wärt mitten düür gespalt.

Üks liik lastelugusid näitab numbrijärjekorda. Varsinais-Suomis tuntakse:

Kell üks muna küps, kell kaks ilus laps,
kell kolm tokholm, kell neli ahi jne. 47).

Sarnaseid numbritega mänglevaid jorutusi on palju ka teistel rahvastel. Vaatame eesti, inglise ja poola variante. Järgnevat eesti lugu on loetud peidumängu mängides:

üksi, kaks, püks, traksi,
kuke kannus, eide Annus, jne. 48).

Näide Inglismaalt:

One, two — buckle my shoes,
Thru, four — open the door,
Five, six — pick up sticks,
Seven, eight — lay the straight,

*) Laulud ümberpööratud maailmast, suu-
rest härjast jne. on tuttavad eestlastelegi.

Nine, ten — a good fat he,

Eleven, twelve — I hope you're well 49).

Näide Poolast:

Raz, dwa, trzy,
czarownica patrzy.
Cztery, pięć, sześć,
chce nas wszystkim zjeść jne. 50).

Paljud lastelaulud on praegu arusaamatud. „Võiksim e aimata neis peituvaid mõt-
teid, kui täielikult tunneksime nende sugu-
põlvede olukorda ja vaateid, kes esmakord-
selt laulsid neid värsse,” ütleb Yrjö Hirn 51).
ega ta eksigi selles.

Näiteks esitame üht mängu juures tarvi-
tatud lugu kahes variandis, esimene Kittilä-
st, teine Jääskist:

Sotken saveen, kätken kiven,
tien tiilin, paikkaan uunin,
arvaapa kellä kulla?
omassa kourassa,
pokku tiilin vieressä 52).

(Sötkun savi, kätken kivi,
Teen telliskivi, parandan ahju,
arva sa millega?)

oma pihuga,
upakil telliskivi ääres).
Sotken savea, teen tiiliä,
juon viiliä, arvaas lautamies,
kellle kivi on?) 53).

(Sötkun savi, teen telliskivi,
joon haput piima, arva nüüd kubjas,
kellle kivi on?)

„Sotken savea, teen tiiliä” värsstundub
praegu võrdlemisi tühise jorutusena, kuid see
viitab keskaega, millal talupojad lossiehitus-
kohustiste tõttu pidid sooritama rasket ja
vaevalist savitööd. Veel usupuhastuse alul
valmistati telliskivi savi sötkudes ning vajas
telliskivide valmistamine väga palju päeva-
tööd 54). Võib olla põhjeneb see lugu vanale töö-
laulule, mida jorutati telliskivite tehes ning
millest hiljem sai lastemäng.

Töölaulud enesest ei kuulu laste luule
alla. Siia võib siiski lugeda karjase-
laule, kuigi paljudes kohtades karjase
ametitki pidasid täiskasvanud.

Laste rahvaluule hulka võiks veel arvata
urbimislööd. Ida-Soomes on noortel, sa-
gedamini lastel, olnud kombeks tõusta pal-
mipuude pühal harilikust varemalt ja ehitud
pajuokstega äratada omakseid ehk naabreid
unest Seda toimingut on nimetatud urbimi-
seks 55). Sellesse liitunud lood on loitsulugude
taolisi. Esitame siin Narva-Ingeri lastelt
saadud variandi:

Urba arba, värskeks terveks,

Sinul kana, minul muna,

Rehe alused rikkaks,

Aida lakad õnnistatuks,

Kambrikesed kuninglikuks!

Mine, taud, Tammikusse,

Üle välja Väiküllä,

Tapa sealt Tadjas, teine Tobjas,

Kolmas Kondrad, neljas Nestor,

Viies Viilip, kuues Kuzma,

Seitsmes sepa Jaan, kaheksas Kaabriel,

Üheksas möldri Jüri,

Kümmes külvavem 56).

(Järgneb).

Rahvamaja haridus-kasvatuseasutisena

Rahvamaja on tähtis haridus-kasvatuseasutis. Ta on eriti suure haridusliku ja kasvatuseliku tähendusega meie maa-oludes, kus puuduvad rahvaülikoolid, teatrid, õpetlik ja head meelelahutus ja ilusad ajaviidet pakkuv kino ja teised sobivad kohad haridusliku tasapinna tõstmiseks ja selle kasvatustöö ja eluülesannetele ettevalmistamise töö jätkamiseks, millele on pandud alus koolis. Rahvamaja on kohustatud täitma kõikide nende asutiste ülesandeid. Ta suudab seda ka, kui ta on korraldatud aja- ja eluünete kohaselt.

Rahvamaja kui haridus-kasvatuseasutise moodustavad rahvamaja kui maja ja temas tehtav hariduse- ja kasvatustöö, õppeabinõud ja teised vaimsed väärtused. Rahvamaja mõiste alla kuuluvad ka need haridusetegevused, vanad ja noored, kes võtavad osa rahvamajas toimuvast hariduslikust ja kasvatuseasutisest tegevusest, kui ka need kodanikud, kes kasutavad oma kodudes rahvamajas asuvatest asutistest saadud raamatuid, õppeabinõusid ja teisi vaimseid väärtusi. Rahvamaja juhataja või juhatus ja seltskondlike organisatsioonide esindajad kui ka kõik teised rahvamajas töötavad haridus- ja seltskonnategevused on rahvamaja kui haridus-kasvatuseasutise õppejõud — kasvatajad. Rahvamaja asutistes töötavaid kodanikke võib aga nimetada rahvamaja õpilasteks, kuna aga rahvamajas asuvad raamatud, õppeabinõud, loengud, kursused, harjutused, õpingid ja teised ettevõtted on mõjuvad tegurid selles hariduslikus ja kasvatuseasutislikus tegevuses.

Selline seisukoht rahvamaja suhtes ei ole aga veel leidnud kaugeltki üldist tunnustamist, vaid tavaliselt kujutatakse rahvamaja ainult majana või pidusaalina või kooskõlmise kohana sel või teisel üksikul ülesandel või otstarbel. See kitsas ja ühekülgne „seltsimaja“ seisukoht on ajalooliselt seletatav, sest kuni viimaste aastateni kasutatigi rahvamaja ainult üksikuteks ettevõteteks ja ka kaasajal ei ole rahvamajade tegevus kujunenud veel niivõrt kavapäraseks, et selle tegevuse üksikud alad ja osad oleksid üksteisega kooskõlastatud ja moodustaksid vaimse töö terviku, mille mõju ulatuks kogu tema tegevuspiirkonnale ja ühendaks ning seoks laiemaid rahvahulki vaimsest rahvamajaga kui haridus- ja kasvatuseasutisega. Aga see kitsas ja ühekülgne seisukoht ja suhtumine rahvamajas ei või püsima jääda, sest kaasaja eluülesanded, vabaharidustöö areng, hariduslikud sihid ja rahvuskultuurilised põhimõtted ja tuleviku tähtsed tõstavad rahvamaja pärast kooli tähtsamaks haridus- ja kasvatuseasutiseks meie maa-oludes. Tegevus rahvamajas muutub mitmekesisemaks ja laiaulatuslikumaks. Vaimsest töötavast kodanikust ja tegevust arendavast kodanikust moodustub — seltskondlike organisatsioonid lähenduvad ikka enam ja enam; kasvab ühistunne ja ühised huvid; neid haa-

rab koostöö vaim ja neile selguvad koostöö hüved. Nii liituvad haridus- ja seltskonnategevused, kodanikud ja rahvamaja oma vaimsete väärtustega ja ettevõtetega üheks tervikuks, suureks haridus- ja kasvatuseasutiseks.

Rahvamaja on alaline hariduseasutis. Ta tegevus on püsiv ja mitmekesine, muutudes ja vaheldudes aastaaegade ja neist tingitud kodanikkude vaimsetest huvidest ja praktilistest eluünetest ja vajadustest. Seal töötavad raamatukogu kõigil aastaaegadel; seal korraldatakse loenguid ja kursusi päämiselt talvekuudel; seal toimub õpiringitöö sügis- ja talveõhtuil ning kostuvad laulu ja muusika helinad; sinna tulevad kokku kodanikud suuremal arvul pühapäevadel ja rahvuslike pühadel pidulikkudele aktustele, kõnekoosolekutele ja perekonnaõhtutele; seal kuuleme suvel noorte hõiskeid spordi- või mänguväljal ning näeme noori toimimas ühises töös rahvamaja ruumide korraldamisel ja ümbruse kaunistamisel. Siin kuuleme suupäevadel töötusi omariiklusele ja lootusi ilusale tulevikule.

Rahvamaja on hariduseasutis kõigile kodanikkudele — noortele, täisealistele ja vanadele. Ta kutsub kõiki osavõtmisele temas toimuvast haridus- ja kasvatustööst vaatamata usule, soole, rahvusele või elukutsele. Arvestades rahvamajas toimuvat mitmekesist ja laiaulatuslikku tööd, on igal kodanikul ka võimalik leida rahvamajas tegevust, mis vastab tema huvidele, ettevalmistusele ning igapäevastele eluülesannetele. Rahvamaja on hariduseasutis, mis peab oma ülimaldaks sihtiks ja ülesandeks rahvuskultuuri arenemise ja rahvusliku iseolemise kindlustamise, majandusliku heaolu saavutamise, kogu oma tegevuspiirkonna rahva õnne ja hea käekäigu; ta soovib kaasa aidata ka selle rahva parema tuleviku loomisele ning ette valmistada noorsugu tuleviku ülesannetele.

Eriti suureks ja tähtsaks hariduseasutiseks on rahvamaja koolilõpetanud noortele. Koolid on andnud noortele palju teadmisi ja oskusi, kuid koolid ei ole neile suutnud anda kõike seda, mis neilt nõuab kiirelt edenev elu. Koolid ei saagi kõike seda anda, sest elu on mitmekülgsem kui kool ja paneb noorte peale uusi ülesandeid, milliseid on vaja täita ning annab probleeme, milliseid on vaja lahendada. Seepärast on vajalik edasitöötamine vaimsel alal; on vaja end arendada ja täiendada, koguda uusi teadmisi ja oskusi, siduda neid eluga ja muuta jõuks, mida on võimalik kasutada elus ülesehitavas töös oma elu korraldamiseks ja üldise heaolu saavutamiseks. Koolid on põlema sütitanud noorte hingedes vaimsed tuleleegid ning sisendanud kõrged elutähised. Aga see kasvatustöö ei või ega tohi katkeda pärast koolide lõpetamist, vaid peab edasi kestma. See aga teostub siis, kui noored astuvad pärast koolide lõpetamist nende kodukohas asuvasse ja neile seega kät-



Tartu metsateaduskonna üliõpilasi metsakülvilappisid valmistamas.

tesaadavasse haridusasutistesse. Selleks on neile eeskätt kodukoha rahvamaja, moodustades eritüübilise rahvaülikooli.

Ka on noortes, kes koolid lõpetanud, väga tugev tung ühisele tegevusele ning selle tungi õige rahuldamine on noorte elu määramise seisukohalt ja kasvatuslikult väga vajalik. Eriti siis kui noored juba koolis saanud vastava ettevalmistuse ühiseks tegevuseks osavõtuga koolide juures töötavatest ringidest. Rahvamajas areneb ja kasvab iga noor üksikult ja tõuseb kõrgemale vaimsele tasemele rahvamaja kogu tegevuspiirkond. Seega on rahvamaja noortele haridusasutiseks, milles nad võivad ja ka saavad jätkata kooli õppe- ja kasvatusööd ning areneda ja kasvada oma rahvale ja isamaale.

Rahvamaja on ka kasvatusasutis. Rahvamaja koondunud haridustöö peab toimuma ja ka toimub tavaliselt kasvatuslikkude põhimõtete alusel. Laul, muusika ja näitekunst äratab õilsaid tundeid ning kasvatab hingeliselt ja mõjutab kõlbliselt ja esteetiliselt. Loengud ja kursused selgitavad mitmekesiseid eluküsimusi ning aitavad kaasa ilmavaate kujunemisele ning õige elutee leidmisele, kindlustavad kodanikke seesiselt, et julgelt samuda oma elutähistele suunas. Kirjandus avab oma rahva hingeilma ja ka teiste kultuurirahvaste vaimseid väärtusi ning arendab solidaarsust, heatahtlust ja üksteisesõbrusaarmist. Võimlemine, sport ja mängud kasvatavad kehaliselt ning teevad kodanikke püsivateks ja vastupidavateks raskest eluvõitluses. Ühine tegevus rahvamajas kasvatab ühistunnet ja ühtekuuluvuse tunnet. Rahvamajades toimides näevad noored ja vanad, et peale isiklikkude

huvide on ka ühiseid huve, et kodanikkude elu on üksteisest sõltuv, et on ülesandeid, milliseid on võimalik ja ka vajalik teostada ühisel jõul ja nõul. Rahvamajas toimides tunnevad noored ja vanad, et nad on ühe rahva tütreid ja pojad, kellel ühised ülesanded oma rahva saatuse kujundamisel ja ilusa tuleviku saavutamisel. See ühistunne, seltskondlik vaim ja koostöö tahe, mis kasvanud rahvamaja tegevusest osavõtmisel nooruses, ei kustu ega vaihu ka edaspidi, vaid ta kannab inimesi edasi ka täisealsuses ja vanaduses ja viib võimsale tegevusele majanduslikkudes, ühistegelistes asutistes ning ühiskondliku elu korraldamisel.

Meie noortel on vaja ka ühiskondlikku kasvatus. Suhete määramine kaaskodanikkudega, käitumine ühiskonnas, vääriliselt kultuurinimesena esinemine, iseloomu kindluse kujunemine, oskus võtta kainelt seisukohti eluküsimustes, nende põhistamine ja kaitsemine rahulikult ja veenvalt, kaaskodanikkude arvamuste austamine, õiguse-, õigluse- ja kohusetunne, kaastunne ja valmisolek teiste teenimiseks, vilumus ühiste ettevõtete juhtimiseks — kõik seda on vaja omandada ja kasvatada. Meie noortest peavad kasvama õilsad inimesed, ausad seltskonnategelased, tublid ühistegelased ning aatelised riigikodanikud. Selleks vajavad noored vastavat tööd ja tegevust. Rahvamaja oleks noortele sellise töö ja tegevuse tähtsamaid asutisi, eriti meie maa-oludes. Toimides rahvamajas, õpivad noored üksteisi tundma ja üksteisest arusaama. Rahvamaja oma tegevusega on omaette tervik, ta on väike omavalitsus, mille tegevusest osavõtmisel selguvad ühiskondlikud



VÖRGUPAIKAJAD

E. TASKISE FOTO

aaed, inimeste vastastikused suhted ja koostöö tähendus. Siin on noortel võimalik jälgida ühikunde, kohusetunde jt. siseilma väärtuste mõju ühiskondliku elu kujunemisel ning üldse selgusele jõuda ühiskondliku elu positiivsete ja negatiivsete tegurite suhtes.

Rahvamaja aitab kaasa kõlblise kasvatuse edendamisele ning noorte kaitsemisele elu pahede ja väärnähtuste eest. Eitavad elunähted kutsuvad noori sageli kaasa ning elutuuled ja tormid kannavad noori vastu paljudele hädadohtudele. On vaja hoida noori ebakohaste mängude ja alkoholi joogikohtade eest, millest osavõtmine on valmistanud emadele ja isadele palju valusaid pisaraid. On vaja kaitseta noori ka teiste elupahede eest. Aga see kaitsemine ja hoidmine ei ole teostatav ainult sõnaliste juhenditega ja manitsustega, vaid vaja on näidata noortele nende huvidele ja nooruse püüetele vastavat positiivset tegevust ning siduda neid selle tegevusega. Rahvamaja hariduslik ja kasvatuslik tegevus oleks selliseks tegevuseks, eriti siis kui selle tegevuse määramisel arvestatakse noorte vaimsete huvidega ja isetegevuse tahtega. Kui noored võtavad aktiivselt osa rahvamajade hariduslikust ja kasvatuslikust tegevusest, siis on noortekaitse teataval määral juba lahendatud. Kui rahvamaja on kujunenud noortele ilusaks ja armsaks ühiskoduks, kui nad veedavad vaba aja hariduslikus ja kasvatuslikus töös, siis seisavad nad eemal elupahedest ja alkoholisustitest, ning kindlustades selle tööga oma ilmavaadet ja kasvades vaimselt tugevateks, suudavad nad neile pahedele vastu seista ja nende pahede vastu võidelda.

Rahvamajad on ka rahvusliku kasvatusasutised. Läänud sajandi teisel poolel —

rahvuslikul ärkamisajal kerkisid meie esimesed rahvamajad rahva ühisel tahtel ja jõul rahvuslike asutistena. Nad olid loodud ainult eestlaste omal jõul rahvuskultuuriliste ülesannete täitmiseks. Sooja südamega ning suure püsivusega asusid meie vanemad oma rahvusliku iseolemise kindlustamiseks meie rahvamajade ehitamisele. Need rahvamajad pidid olema meie rahva omad asutised ja nad ka olid seda isegi venestamise raskematel aegadel. Meie rahvas teadis ja tundis, et vaja on vastu panna venestamise mõjudele, alal hoida oma keelt ja meelt ning rahva hinge väärtusi ja kogu rahva omapära ning et vaja on arendada ja kasvatada noorsugu rahvuslikus vaimus ja valmistada teda ette rahvuskultuuri tööks ja rahvuslike eluülesannete täitmiseks. Selleks oli aga vaja rahvale asutisi oma vaimse elu arendamiseks. Selleks olid rahvamajad; neis kõlas eesti laul, eesti keel, neis mängiti eesti näidendeid ja tehti muud rahvuslikku tööd; neis lehvits ka eesti rahva vaim. Rahvamajad olid nagu kindlused või kaljud, mis pidid vastu panema venestamise lainetele. Ja nad tegid seda; määramata suur on see mõju, mis avaldasid meie tolaeagsete haridus-kasvatustestide seltside rahvamajad oma tegevusega rahvale, ning see tähendus, mis on olnud sellel tegevusel meie rahva arengu ja saatuse kujunemisel. Aga ka kaasajal ja tuleviku huvides on rahvamajadel suur tähendus rahvusliku kasvatusalal. Neis areneb ja kasvab ka kaasajal rahvuslik vaim ning neis omandatakse hingelisi võimeid, õpitakse tundma rahva minevikku ja olevikku, selgitatakse tulevikku ja valmistatakse ette rahvusliku iseolemise ja riikliku iseseisvuse kindlustamise pühaks tööks.

Seega rahvamajad on suured ja tahtsad haridus- ja kasvatusasutised. Neis on edenenud kultuuritöö mitmekesistel aladel. Neis on arenenud eesti laul, muusika ja näitekunst; neis on küpsenud meie esimesed kõnemehed; neis on omandatud teadmisi ja oskusi; nende kaudu on läinud head raamatud laiematesse rahvakihtidesse. Maal asuvate rahvamajade tegevusega on pandud kindlad alused maakultuurile ning loodud ja levitatud kultuurväärtusi. Võttes osa rahvamajade aatelistest tööst, omandasid ärksamad kodanikud kogemusi, kindlust ja võimeid omavalitsusasutiste ja ühiskondliikkude üldkasulikkude ettevõtete juhtimiseks ja tegevuse edendamiseks ning julgust ja tahet riikliku iseseisvuse loomiseks ja oma riigi elu edukaks korraldamiseks. Rahvamajad olid neile rahvaülikoolideks ja elukoolideks.

Siin võib aga kerkida siiski küsimus, kas rahvamajade tegevuse tulemused on nii suured, kui see tarvilik on, ning kas rahvamajad on saavutanud oma sihi. Sellele küsimusele oleks vastata, et palju tulemusi on saavutatud, aga veel enam seisab tööd ees. Vaimse elu alal ei ole võimalik saavutada lõpusihte, sest elu areneb ja ühes sellega muutuvad ka need sihid. Aga töö nende suunas peab kestma püsivalt ja katkestamatult. Kui tulemused ei ole olnud seni nii suured, kui seda vast on soovitud ja kui seda on ka lootnud tuhanded kodanikud, kes on osa võtnud rahvamajade ehitamisest ja tegevuse edendamisest, siis see ei võiks põhjustada seisma jäämist, vaid veel suurema jõuga edasipüüdmist ning kõikide loovate jõudude tegevusse rakendamist. Kui tulemused ei ole ulatunud soovideni ja ja lootusteni või on kohati olnud tõesti väikesed, siis on sellel ka omad põhjused. Tähtsamad neist on: et rahvas seni on vähesel arvul osa võtnud rahvamajade tegevusest, rahvamajade ülesanded ja sihid ei ole olnud küllalt ajakohased, selged ja kindlakujulised; rahvamajade tegevuse vahendid on olnud puudulikud; kohati on aset leidnud ka korraldamatus; rahvamajade tegevuse põhimõtted ja alused ei ole olnud küllalt ajanõuetekohased ja ka tegevus ise on olnud kohati ja vahetevahel pinnaline ja kavatu; on aset leidnud kohati ka väärnähted. Aga ka need põhjused ei või kohutada ega jõudu vähendada, vaid vaja on püsiva tööga need põhjused kaotada. See on teostatav, kui rahvamajade asutamisest, sisustamisest korraldamisest ja tegevusest võtavad osa laiemad rahvakihid. See osa-



E. KUTSAR

KODUTUD

võtt peaks kujunema kodanikkude pühaks kohustuseks. Samuti on vaja selgitada ja selgusele jõuda rahvamajade ülesannete suhtes, ehitada ja sisustada nad vastavalt neile ülesannetele, asetada rahvamaja tegevus kindlatele alustele ja põhimõtetele ning edendada seda tegevust kavapäraselt rahvusliikkude paleuste, üldise kultuuritöö nõuete ja majandusliku elu vajaduste kohaselt. Sel puhul kujunevad rahvamajad veel suuremateks haridus- ja kasvatusasutisteks, kui nad on seni olnud, ühendades kõiki oma tegevuspiirkonnas asuvaid kodanikke ning paistes neile väliselt ilusa koduna ning olles tegevusel vaimse jõu allikana ja haridustemplina. *)

*) Pikemalt käsitleb rahvamajade ülesandeid, asutamist, ülalpidamist, ruumide ja ümbruse korraldamist ja kaunistamist ning tegevuse juhtimist ja edendamist käesoleval aastal ilmunud A. Kurvitsa raamat „Rahvamaja“, mis on saadetud kõigile rahvamajade ülalpidajatele tarvitamiseks ja soovijatele lugemiseks.

Neli uut lastenäidendit

Juhan Jaiki „Ahvima“ In. 2 vaatuses. Tegevus areneb talu mahajäetud elumajas ja õues. Dekoratsioonid lihtsad. Esineb 8 mees- 2 naistegelast. Mottoks: pole vaja kaugele rännata.

Ed. Nukki „Kullavangid“ In. 2 vaatuses. Tegelased kivihaldjas ja kaks poissi Alo ja Ülo ning 3 naistegelast. Vaatused hargnevad väikesel metsalagendikul. Mottoks: Önn on aususes ja loovas töös.

O. Sassi: „Armastus võidab“ In. 2

pildis. Tegelasi 5 poissi 7 tüdrukut. Tegevusajaks nelipühi laupäev ja tegevuskoht kaasikus. Sobiv ettekandeks kevadepidudel, koolipidudel ja emadepäevadel. Sündmustik elav, palju noorusrõõmu ja südamesoojust.

A. Rahula „Mägede lapsed“ In. 2 vaatuses. Peategelasi 3. Tegevuskohaks talutuba. Põhimotiiviks emaarmastus — ema sünnipäev.

Need Autorikaitse Ühingu kirjastusel ilmunud populaarsemate lastekirjanikkude tööd sobivad oma rahvapärasusega nii koolidele kui ka ühinguile ettekandmiseks.



ÜENÜ Keskuhatuse valitud 7. mail 1935. a.

Istuvad vasemalt: K. Utuste, A. Kurviits, V. Roopere, A. Randalu, K. Keller. Seisavad: A. Meikop, R. Bergfeldt, Ed. Riismann, J. Reinart, J. R. Liivak. Puuduvad esimees K. Kornel ja koopt. liikmed K. Selter, J. Ümarik, N. Teiss. Keskt. esimeestest puuduvad V. Vent ja E. Idla.

NOORSOOTÖÖMILT

Võrdlusjooni eesti, soome ja norra noorsootöö

Põhjamaadel on noorsootööl kauaaegseid kogemusi ja traditsioone. Nii pühitseb Suomen Nuoris Liito tuleval aastal oma 55 aastast juubelit. Ka Norras on vastav liit (Noregs Yngdomslag, asutatud 1896) vaid veidi noorem. Toome siinkohal mõningad andmed vastavate liitude aastakokkuvõtetest võrdluses Eesti (ÜENÜ) andmetega. Soome andmed käivad 1933. a. kohta, kuna Norra ja Eesti andmed on läinud (1934.) aastast. Andmed käsitavad Eestis, Norras 80 ja Soomes 89% liitu kuuluvate ühingute tegevust.

	Eestis	Norras	Soomes
Ühingute (osakondade) arv	231	1091	1373
liikmete arv	10914	36042	64682
liikmeid iga ühingu kohta	45	41	55
omavad oma majad	8	555	759
tegevusharusid	603	970	1813
õpiringe	31	44	515
laulukoore	79	126	213
raamatukogusid	50	—	634
korraldatud loenguid	390	4728	15658
oma käsiajakirjad	24	395	553
õpitud näidendeid	479	—	6393
korraldatud pidusid	380	8960	9998
aktusi ja muid esinemisi	1610	3968	14756
üldkoosolekuid	293	—	8888
juhatause koosolekuid	2026	—	9542

Nagu toodud andmeist näha, on Soomes ja Norras üle poolte ühinguist suutnud hankida endale omad majad. Ka tegevusjuhtide puudust ei tunta palju, sest aktiivseid tegelasi ühingule annavad nende maade rahvaülikoolid. Tegevusharusid on soome ja

norra noorsooühingutes vähemal määral, kuid harude tegevus ongi suuresti raskendatud hõreda asustuse tõttu. Tähelepanav on Soomes õpiringide ja raamatukogude suur arv. Ka loengute alal ületavad põhjamaad kaugel eesti kaasvõitlejaid. Nii tuleb iga ÜENÜ osakonna kohta 2,3 loengut aastas, kuna sama arv Norras on 5,4 ja Soomes 12,8. Laulukooride alal on ÜENÜ põhjamaadest ees. Kui Eestis üks laulukoor leidub iga kahe, siis Soomes iga kuue ja Norras iga seitsme ühingu kohta.

Tegevusharudelt on Norras esirinnas lavakunsti (297) ja rahvustantsu (165) harud. Tähelepanav on ka norra noorte praktilised huvid, mis väljenduvad eeskätt metsapäevade korraldamises. Ühingutes on üldse korraldatud 314 metsaistutamise päeva, mil istutati 469967 noort puud. Oma suuremad puukoolid on 39 ühingu!. Matusepaikade korrashoiu on võtnud endale 26 ühingu. Paljude norra ühingute juures on kutsutud ellu alalised kudemisekoolid ja meesnoortele on arvukalt korraldatud puunikerdamise ja puutremise-kursusi.

Soome noorsooühinguis on esikohal loenguline ja õpiringiline tegevus, millega tegeletakse 920 ühingu. Arvult järgnevad võimlemise (190), lavakunsti, spordi, käsitöö, kõneoskuse, majapidamise jt. tegevusharud.

Eriti levinud on ka nii Rootsis kui ka Soomes kodukoha uurimisega seotud tegevus. Nii norra kui ka soome noorsooühingute juure on suurel arvul kutsutud ellu kodumuuseumi, millede arvu kohta puuduvad andmed. Ka on põhjamaade noorsooühingud tiisikuse vastu võitlemise aktsioonis omanud väljapaistvaid tulemusi.

A. M.



Tegelasi ja külalisi ÜENÜ Essu-Katela osakonna emadepäeval l. a.

Loengud ja vaidlusõhtud ÜENÜ-s.

Läinud (1934. a.) on seni tegevusülevaateid saatnud 179-sa ÜENÜ osakonnas loengute, vaielusõhtute ja kirjanduslikkude kohtute vormis käsitletud 398 teemat järgmiste alade järele:

	34. a.	33. a.	32. a.	31. a.
aiandus, maatulundus	69	58	72	59
üldharidus	66	57	30	36
kirjandus	56	34	55	21
seltskondlik- ja enesek.	49	59	54	10
noorsootöö	33	37	24	16
käsitöö, kodukaunistus nimede eestist. jt. rah-	23	17	8	2
vuslikud üritused	21	18	3	—
kunst	18	33	6	8
kehakultuur	16	18	12	3
ajalugu	11	12	10	2
tervishoid	10	23	21	8
usk, religioon	8	5	5	1
karskus	7	7	14	7
hõimuala	7	3	2	—
ühistegevus	4	5	3	—
Kokku 398	386	309	180	

Loengute korraldamises on olnud eriti agar ÜENÜ Mädaepea osakond, kus korraldatud 18 loengut. Suuremal hulgal on veel loenguid korraldatud Tallinnas 15, Rakveres 14, Kaius ja Kõpus 12, Kiltsis 11, Verioral, Võtikveres, Sutlepal, Pukas, Hellamaal, Missos ja Vana-Otepääl 9. Kokku on loenguid kuulunud 13554 ja vaidlusõhtuid 5762 isikut. Lisaks sellele on paljud ÜENÜ Tallinna osakonna kirjanduse klubi korraldatud loengud ja vaidlusõhtud (Noorte ideoloogia, noorte moraali jt. üle) antud edasi raadio teel.

Lisaks sellele on 19 korda korraldatud elava ajalehe õhtuid. Loengute vormi kõrval on vaidlusvorm suurelt levimas. Üldtoodult on teemasid käsitletud vaidlusõhtutena:

34. a.	33. a.	32. a.
122	17	8 korda

Vaidlusteemad on olnud elulähedased, nagu: Milline peab olema Vao perenaine (Vao)?

Kellel talus raskem mehel või naisel (Kiltisi)?
Kas hobune või mootorsõiduk (V.-Jaagupi)?
Kas suitsetada või ei (Verioral)?

Loomulikult haarab vaidlusvorm kuulajaid lähemalt, paneb tegevusse enam kõnelejaid. Oleks soovida, et vaidlusõhtud koostataks veelgi plaanikindlamalt (vaata Ed. Kressoni artikkel Eesti Nooruses nr. 9. 1933. a.).

Kirjanduslikke kohtuid kirjanduslikel, ühiskondlikel ja majanduslikel teemadel on korraldatud 12 (1933. a. 3, 1932. a. 3, 1931. a. 1). Arukülas Jakobsoni „Mika Valtsergi roima“, Laekveres Metsanurga „Vahesaare Villemi“, Lagedil Vilde „Külmale maale“ ja Mädapeal Kivikase „Murrangu“ üle. Saadjärvel ja Palukülas on lehmad ja peremehed toodud kohtu ette ja Riisiperes on peetud kohut „sportlase“ üle.

Rahvamajad ja ÜENÜ

Oma ruumide küsimus on ÜENÜ noorsootöös olnud ikka harutlusainet andvamaks. Oma majad on seni endale hankida suutnud ainult Aaspere, Käosalu, Porkuni, Ranna-Pungerja, Valgjärve, Varesmetsa, Venevere ja Vägeva osakonnad. Neist ehitab Venevere osakond uut vallamaja koos vallavalitsusega, kus juures osakond omab teatud ruumide kasutamise õiguse, kuna kütte, valgustuse ja koristamise eest hoolitseb vallavalitsus.

Ainult 46 osakonda on kasutanud oma piirkonnas asuvaid rahvamajaju. Neist kuulub Tuletõrje ühinguile 21, Hariduse seltsidele 6, Põllumeeste seltsidele 5, Raamatukogu seltsidele 3, Seltside Liitudele 2, Muusika ja Laulu Seltsidele 2 jne.

Rahvamajade kasutamise tingimused on üldiselt rasked. Tähkveres, Missos ja Pukas nõutakse 20% sissetulekust ja 20 priipiletit, Rakes 15—25 krooni, Meeralpalus ja Saarel tuleb igakord eraldi kokku leppida. Hääd tingimused on Rutikveres, kus vaid pidudelt võtab 5 krooni, kuna loengud ja harjutused peetakse tasuta.

Osakonnad on kasutanud juhatusel koosolekuiks erakortereid 86, koolimaju 53, üürirume 20, rahvamaju 9, vallamaju 3 ja muid ruume 3 korda.

Harjutusiks ja töökoosolekuiks on kasutatud koolimaju 71, eramaju 59, üürirume 18, rahvamaju 12, vallamaju 3 ja muid ruume 3 korda.

Üldkoosolekuiks on kasutatud koolimaju 81, erarume 50, üürirume 15, rahvamaju 15, vallamaju 2, jaama ruume 2, ühisuste ruume 2 korda.

Pidudeks ja esinemiseks on kasutatud koolirume 72, rahvamaju 45, erarume, -39, üürirume 12, juhuslikke ruume 8, vallamaju 2, ühisuste ruume 2, riigimaju 1 korda.

Ruumidest on olnud hääd 17, rahuldavad 107, halvad 42, väga halvad 6. Väga hääd ruume pole üldse mainitud.

Vinni-Pajusti ÜENU

mälestas hiljuti oma kolmeaastast olemist. Alustatud agara noore õpetaja ja juhi Oto Grüntali poolt, tekkisid tema lahkumisega raskused. Kuid alalises võitluses olene karastanud end. Pikkamisi ja kindlalt sammude edasi eesmärkide poole. Töötavad maatulundus-, spordi-, näite-, laulu- ja naisharud. Tegevusse on haaratud kogu ümbruskonna noored.

Juhatus on seitsmeliikmeline. Esimees Värdi Vakker, abi Rudolf Mägi, sekretär Meta Falk. Pääle juhatusel on igal tegevusharul oma vähemalt kolmeliikmeline juhatus.

Ütleme siinkohal südamliku tänu meie osakonna asutajale Oto Grüntalile, alati abivalmis Vinni-Pajusti koolijuhatajale ja hoolekogule ning keskjuhatusel peasekretär Meikopile, kes meid meie raskeil algusaastail nii sütitavalt julgustas. V. V.

ÜENU Palmse osakonnast.

Visalt ja sitkelt on Palmse noored töötanud ju üle 10. aasta kivisel Palmse pinnal. Visa, kuid püsiv on meie arengu tee.

Suurimaks takistajaks on olnud oma ruumide puudus. Ainult paar korda nädalas saame kasutada Palmse algkooli ruume. Meie tegevus nõuaks aga palju enam.

1934. aastal töötasid näite-, kirjanduse-, põllumajanduse- ja spordiharud.

Näiteharu on õppinud kolm näidendit ja neist paar kannud ette ka väljaspool Palmset.

Kirjandusharu on korraldanud referaatõhtuid ja mäestanud Anna Haava 70. a. sünnipäeva. Referaatõhtuid jälgis alati ruumitais noori ja vanu. Ilmus aegkiri: „Ränikivi“ nr. 4. sisaldades rohkesti mõtteid luules ja proosas.

Põllumajandusharu on rentinud riigilt turbaraba ning alustanud propagandat turba põllumajandusse viimiseks. Turvast loigati rohkesti.

Spordiharu on korraldand omavahelisi ja kaugemaid võistlusi ja väljasõite. On võe-

tud osa noortepäevadest Porkunis ja Valgejões.

Töötab nrs. R. Leemeti juhatusel laulukoor 31 lauljaga, olles Lauljate Liidu liige. On esinetud 19 korda 85 lauluga. Ettekanded on alati saanud suure kiituse. Korraldati suurem aktus helilooja A. Läte auks.

Edm. E.

Rahvatantsu pidustused Inglismaal.

Inglismaa suurtele rahvatantsu pidustusile on seni ülesannud 24 rahvust. Muu seas ka Soomest „Suomalainen Kansantanssin Ystävät“ nimeline R. T. Sõprade Selts. Rühma juhina sõidab kaasa võimlemise õpetaja Aino Saarelainen. Sõidab 12 tantsijat, 2 mängijat, kokku 16 isikut.

Suurem rahvatantsude kogumine Soomes.

Soome spordi- ja võimlemise osakonna kaasabil alustati läinud aastal Soomes suurejoonelist rahvatantsude ja mängude korjamist, mida juhib koolinõunik Anni Collan. Korjamises võistlesid 221 korjajat 168 kohast.

Korjamine andis kaunis üllatavalt häid tulemusi. Senistele 390 tuntud rahvatantsu nimel saadi lisa 189 seni tundmatu rahvatantsu nime. Täielikke tantsu korjati 352, tantsu noote 156, tantsusõnu ja nimetusi 457, laulumängude noote 178, ringmänge 800, rahvapärasteid mänge 358. Enamus korjajaist said auhindu.

Rootsist

Iga-aastased suured põhjamaade noorsoo pidustused peetakse käesoleval aastal Lõuna-Rootsis imeilusas Halmstad'i linnakeses. Pidustused kestavad neli päeva ja algavad 28. juunil Rootsi noorsooühenduse (Svenska Yngdomsringen för Bygdekultur) kongressiga. Osavõtjad tutvustatakse Halmstad'i vabaõhu muuseumiga. Järgmine päev on külaliste kogumise päev. Väliskülalisi tutvustatakse kuulus Halmstad'i muuseumiga ja rannaeluga. Toimuvad pidustuste avaaktus, väliskülaliste tervitused ja õhtused esinemised.

Pühapäeval on nähtud ette pidulikud jumalateenistused, rongikäigud ja suurejoonelised esinemised. Rootslaste poolt kantakse peale muu ette „Nordisk folkton“ dramaatiline mäng lauludega rahvatantsude ja muuga rootsi keskaegses riietuses. Lõppeks ilutulestikus paatidega väljajõu merele. Pidustusist võtavad osa kogu põhjamaade noored. Kutse osavõtmiseks on saadetud ka ÜENUle.

Stockholmi tuntumaid noorsoo- ja rahvatantsu ühinguid „Appell“ mälestas 26. jaanuaril s. a. oma 30. aastast juubelit. Muude tervituste hulgas ei puudunud ka ÜENU Keskjuhatusel ja ÜENU Tallinna osakonnal oma, sest iga-aastased kokkupuutumised „Appell'i“ ja Tallinna noorsoolaste vahel on kestnud ju kümme aastat. Ühingu auliikmeks valiti ÜENU peasekretär August Meikop. Läinud sügisel üleilmise esperantikongressi ajal korraldas ühing eesti noorsoolaste esinemisi ja vastuvõttu Stockholmis. Ühingu esimeheks on Eesti noorsoolastele tuntud Ragnar Vallman.



Kiltsi osakonna sportlikust tegevusest.

K. O. on spordiga tegelend pea kogu oma eluea jooksul, eriti intensiivselt aga peale 1929. aastat osakonna tegevuse uuesti alustamisega.

Hoogu läheb sportline tegevus 1931. aastal, mil osakonnaga ühinevad Kiltsi jalgpallimeeskonna mängijad. Harrastusaladele lisaneb jalgpall, milline paar aastat elujõulisena püsib siis aga kergejõustikust tahaplaanile surutakse ning käesoleval aastal üldse töökavast kustub. Kujuneb kergejõustiklaste kaader, kes osakonda ringkonnavõistlustel väärilist kaitsevad ja kergejõustiklaste klassi väärilisele kõrgusele viivad. Nimetame siinkohal praegugi püsivaist sportlasist J. ja V. Kuriks — lühimaad ja hüpped; A. Kuusik, M. Hansar — hüpped; J. Jakobs, P. Sulg ja H. Proosa — heited; J. Kavalik, Lippasaar, A. Hammer, J. Pentjärv ja tõusev täht O. Karuks — pikkades maades.

Osakonna sportlises arengus peab eriti mainima ringkonnavõistluste tähtsust ja teeneid nii kogu ümbruskonna sportlises edus ja võimetes. See asjaolu on ka kergejõustiku asetanud esikohale teiste spordialade seast võttes mõõdupuuks ringkonna võistlusi ja neil saavutatud punktide kogusummat, on Kiltsi sportlased järjekindlalt ÜENO Simuna osakonna järgi tulnud teisele kohale.

Eriti võib sportliku tegevuse tõusu märkida mõõdunud hooajal. Korraldati 4 võistlust ja võeti osa viiest võistlusest väljaspool. Hooaja saavutusi märgiksime J. Kuriksi kolmikühpet — 12.20; O. Karuksi saavutusi 1500 m 4.47 ja 3000 m 9.48.2; H. Proosa saavutust odas 45 m ja nrsl. V. Kuriksi saavutust kõrgushüppes 1.61 viimasel hooaja võistlusel, mis hooaja parimaks märgiks.

Senised tagajärjed on saavutatud just hea toormaterjaliga, sest püüduvad oskused ja tehnika häälede tagajärgede saavutamiseks. Instruktori kohale hankimise soov on seni jäänud täitmata.

Kuid tänu sportlaste ja juhtide väsimatule energiale on sport muutunud elujõulisemaks tegevusharuks nõudes kogu suvise vabaaja omale. Loodame, et vanemad ja nooremad te-

gelased omatud kogemusi kasutades arendavad seda sportlikku tungi ja sellest loovad tugeva ja püsiva kantsi kehakultuurile Kilt-sis.

L. K.

Vastused E. N. nr. 4 küsimusile

1. P. Vilde „Lühhikenne õpetus...“ 40 numbrit. Trükitud Põltsamaal 1768. a. ja O. V. Masing „Marahva Nädalileht“ 1821.—1825. a.
2. Aastal 1861 Opetatud Eesti Seltsi väljaandel eesti- ja saksakeeles. Trükkimine algas 1857. aastal. Esimene puhteestikeelne väljaanne ilmus 1862. aastal Kuopios.
3. Kodukari (ihuuhtluse) õigus kaotati 1865. aastal.
4. Teoorjus kaotati 1868. a.
5. Esimene eesti põllumeeste selts asutati Tartus 1870. aastal.
6. Esimene eesti põllutöönaäitus korraldati Nuustakul (Otepääl) 1876. a.
7. Esimene eesti „ilmalik“ laulupidu (Saaremaa laulupäev?) korraldati Saaremaal, Sõrves, pastor Martin Kõrberi poolt 1863. aastal kuue koori osavõtul. Samasugune laulupidu korraldati kaks aastat hiljem Jõhvis.

12. küsimust teadmiste teritamiseks

1. Millal, kus ja kelle poolt asutati esimene eesti kodu-majanduskool?
2. Kus ja millal algas ilmumist esimene eesti päevaleht?
3. Kus ja millal asutati esimene eesti piimatööstus?
4. Millal ja kus korraldati esimene eesti kunstinaäitus?
5. Millal ja kus asutati esimene eesti õppekeelelega keskkool?
6. Kes olid esimesi eesti saadikuid vene „duumas“ (riigivolikogus)?
7. Kus ja kelle poolt ehitati Eestis esimene eesti rahvamaja?
8. Millal ja kus avati esimene eesti põllutöökool?
9. Kui palju on Eestis järvi?
10. Milline on Eesti sügavaim järv?
11. Kolm eesti pikemat külanime?
12. Milline rahvus kahaneb kiiremini Eestis?

Vastutav ja tegev toimet. A. Meikop. Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskkohatus. Toimetuskollegium: Ed. Laaman, K. ja M. Utuste, A. Aru, K. Kerberg, H. Viires. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Lossi pl. 4.

Trükikoda „Estotrükk“ Tallinn, S. Karja 8. 1935.



mõjub rahvamajandusele
KODUMAA KAUBA TARVITAMINE.

*Balti Puidulla Kehtmise ja Kudumise Tööstus OÜ,
 Kreenholmi Puvillasaaduste Manufaktuuri OÜ,
 Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, Eesti Nüüdavabrikute Ühisus.*

MÜÜK ja PEALADU:

A/S. KREENIBALD
 TALLINN, S. KARJA 13.